

Există un curent monografist în cadrul tinerei generații interbelice?

Ionuț Butoi*

Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea din București

Abstract: *In this article I will seek to bring to the fore a current which, until now, escaped the attention of those who study the problem of the young interwar generation: the monographist current or the one inspired by the Sociological School founded by Dimitrie Gusti. The question is to what extent such current can be identified. This research will provide just a few clues on a possible answer, not a full-fledged investigation. Also, this research is not one on the history of sociological ideas, being framed within the social history approaches of the Gustian School inspired by Zoltan Rostás. I show in this paper that the monographist current is originated in the early twenties of the interwar period, as an alternative to the radical student's movement which later will be dominated by the legionaries. The main feature of the monographists is their non-ideological and analytical approach of the realities of the time, as opposed to the highly ideological and radical legionaries, and their action-oriented stance, as opposed to the theoretical „essayists” (Eliade, Cioran, Noica). The monographist current is also much more institutionalized, being a public extension of the Gustian School, not merely a cultural or a political fashion. An important notice is that the Gustian monography as such begins with the youth problem of the interwar Romania, before it will return to the villages.*

Keywords: Young Interwar Generation; Legionarism; Gustian School; Monography.

Cuvinte-cheie: curent monografist; tânăra generație interbelică; legionarism; școala gustiană.

În cercetările mai recente asupra curenților și opțiunilor politice ale tinerei generații interbelice, clasificările sunt făcute în funcție de orientarea sau apartenența acestora la curente extremiste, în principal de dreapta, dar și de stânga, sau la curente naționaliste versus democratice (Petreu, 2011; Boia, 2011). Chiar dacă există nuanțări importante, clasificările sunt făcute mai degrabă dintr-o perspectivă retrospectivă care, deseori, scapă din vedere diversitatea de semnificații și contexte ale interbelicului sau chiar modul în care membrii tinerei generații percepeau afilierea la curentele ideologice ale vremii.

În articolul de față voi căuta să aduc în prim-plan un curent care a scăpat până acum atenției celor ce studiază problematica tinerei generații interbelice: curentul monografist sau curentul inspirat de Școala sociologică de la București fondată de Dimitrie Gusti. Întrebarea este în ce măsură poate fi identificat un astfel de curent. Cercetarea va oferi doar câteva indicii asupra unui posibil răspuns, nefiind locul aici pentru o investigație exhaustivă. De asemenea, cercetarea nu este una de tipul istoriei ideilor sociologiei, ci se încadrează în demersurile istoriei sociale a Școlii gustiene inspirate de Zoltan Rostás.

* Facultatea de Sociologie și Asistență Socială a Universității din București, Str. Schitu Măgureanu 9, sector 5, București. E-mail: ionutbutoi@yahoo.com.

Curente, orientări, mode

Dacă se poate spune ceva despre tânăra generație interbelică, fără prea mare teamă de a greși, este faptul că era pe atât de diversă pe câți membri cuprindea. Volatilitatea orientărilor ideologice, trecerea bruscă dintr-o tabără într-alta, dorința de originalitate sau de afirmare, fie academică, fie politică, fragmentarea culturală a perioadei interbelice și frământarea generală a epocii sunt câteva explicații pentru caracterul deosebit de eteroclit al acestei generații. Totuși, au ajuns să fie un lucru comun momentul-cheie al generației, Criterion, precum și rolul jucat de profesorul Nae Ionescu, drept repere care încadrează unele curente majoritare.

De la bun început, atunci când se pune problema identificării unui curent monografist, există o diferențiere majoră față de celelalte orientări ale tinerilor interbelici: existența unei Școli de sociologie. Dacă alte orientări ale vremii țin de simpatia față de mișcări politice, ideologii, personalități, în cazul de față termenul de *curent* are semnificații precis circumscrise: este vorba despre un set de idei, concepte, concepții normative și metodologice, stil aparte și expresii simbolice care sunt inspirate, în principal de fondatorul Școlii și sunt împărtășite de membrii acesteia (Bulmer, 1984). Așadar, este vorba despre un curent bine conturat în mediul academic care poate avea influență inclusiv în spațiul dezbaterilor publice sau politice. Există exemple celebre de școli academice care au depășit, prin influența exercitată, mediul strict universitar, pentru a influența dezbaterile de idei din viața publică a societăților lor: Școala de la Chicago (cea de economie), Școala de la Frankfurt etc.

Înainte de a prezenta indiciile existente cu privire la această problemă, o scurtă digresiune despre influența exercitată de Nae Ionescu. Aceasta pare să fie mult mai pregnantă, la nivel public, decât cea a

monografiștilor, atât prin numele sonore care sunt asimilate „năismului” (Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica, Mircea Vulcănescu), cât și printr-o anume spectaculozitate a prestației sale de la *Cuvântul*. Beneficiind, astfel, de o tribună publică de largă audiență, implicat în jocuri politice și, ulterior, apropiat de mișcarea legionară, Nae Ionescu a fost identificat atât de „ucenicii” săi, cât și de observatorii interbelicului drept principalul inspirator al tinerei generații. Mircea Eliade compară influența sa cu cea exercitată de Mihai Eminescu pe vremea sa (Ionescu, 1990, 434), iar Mircea Vulcănescu cu cea a lui Titu Maiorescu (Vulcănescu, 2005a, 682). De asemenea, istoricii sau criticii care se ocupă de perioada interbelică îl identifică drept principal responsabil pentru „deriva” naționalist-ortodoxistă echivalată cu legionarismul tinerilor interbelici.

Dincolo de faptul că o astfel de viziune este simplistă pe conținut, se pune problema ce anume a inspirat Nae Ionescu? O școală de gândire, un curent în rândul tinerei generații, o modă intelectuală? Nu se poate spune că Nae Ionescu a întemeiat o Școală filosofică similară Școlii de sociologie gustiene, care a fost o adevărată organizație, având, așadar, o dimensiune instituțională clară (Rostás, 2005). În ciuda faptului că unii autori vorbesc despre „Școala filosofică Nae Ionescu” și identifică discipoli sau filiații duhovnicești (Mezdrea, 2005), absența acestei dimensiuni instituționale, dar și lipsa unui fundament comun doctrinar al „discipolilor săi”, cu excepția unor elemente simbolice – experiență, autenticitate, trăire, ortodoxie, enumeră Eliade (Ionescu, 1990, 431), noțiuni destul de generice și relative –, fac din Nae Ionescu mai puțin un generator de Școală cât de orientări și mode intelectuale. Această observație nu contestă influența exercitată de profesor și amploarea ei, ci doar încearcă să îi definească natura și modul de manifestare.

Un alt element care este ignorat în descrierile istorice ale tinerei generații este timpul. De regulă, atenția este concentrată pe evoluțiile publiciste ale tinerei generații de la sfârșitul deceniului trei și începutul deceniului patru interbelice, însă istoria tinerei generații începe din 1922: anul în care au izbucnit primele tulburări antisemite în centrele universitare și cel în care studenții aseceriști de la seminarul lui Gusti înființau Opera de Ajutorare Studențească (ODAS).

„Seminariștii” în fața agitațiilor studențești

Prin urmare, un prim indiciu cu privire la un posibil curent monografic în rândul tinerilor interbelici aflăm încă din 1922, strâns legat de prima criză care a zguduit atunci universitățile românești și opinia publică: este vorba despre agitațiile studențești antisemite care au găsit drept principă revendicare *numerus clausus* (Heinen, 2006, 107) și care vor sta la baza mișcării studențești în cadrul căreia un rol tot mai important vor juca legionarii. Pe atunci, Gusti ținea Seminarul de Sociologie¹ în cadrul căruia o prezență importantă era dată de membrii unei mici organizații studențești, Asociația Studenților Creștini Români (ASCR), printre care se aflau și tineri ca Mircea Vulcănescu și Paul Sterian. Gusti se implică în agitațiile de atunci în stilul său: își mobilizează studenții pentru a începe o cercetare sociologică a fenomenului care să stea la baza unui program de acțiune și reformă. Cercetarea trebuia dusă prin monitorizarea presei, prin lecturi bibliografice și apoi prin organizarea unei anchete în rândurile studenților. Vulcănescu menționează în mai multe locuri această inițiativă la care a participat direct și în care rolul principal l-a jucat ASCR-ul, dând detalii mai clare în scrierea *Dimitrie Gusti – Profesorul* (Vulcănescu, 2005b, 1024-1030).

Programul de reformă a vieții universitare cuprindea o serie de propuneri privind modul de organizare al seminarilor, cursurilor, al relațiilor dintre profesori și studenți, încurajarea „supremației elementului național” (un fel de discriminare pozitivă, spre deosebire de ideea *numerus clausus*), înființarea unor officii de informare (Seminarul pentru sociologie, etică și politică, 1924, 175). „Seminariștii” nu au mai reușit însă să ducă la sfârșit ancheta sociologică, deși au finalizat o primă formă a chestionarului. Proiectul a fost reluat în 1930, cu un chestionar reformat care pornea de la cel din 1923, ocazie cu care a fost realizat studiul *Ancheta sociologică asupra vieții studențești* (Cresin, 1936). Ceea ce au realizat Gusti și studenții săi a fost însă ODAS sau Opera de Ajutorare Studențească, prin care se reușește distribuirea unor burse studenților săraci, ajutorarea cu cărți, abonamente, informații (Buletinul ASCR, 1924). De altfel, pe lângă ODAS va fi înființat și primul Oficiu Universitar, specializat în oferirea de informații utile studenților despre cursurile universitare, posibilitatea studiilor în străinătate, cazarea, cantinele studențești și unele servicii medicale, editând și o primă *Călăuză a studentului* în 1927 (Vulcănescu, 2005b, 1029).

Ceea ce contează este că ideea lui Gusti de a aborda altfel tulburările studențești a găsit ecou în rândurile unor tineri studenți care nu se regăseau în mișcarea antisemită și care, delimitându-se de violențele acesteia (Vulcănescu, 2004, 164), căuta o cale alternativă de redresare a problemelor reale ce marcau viața studențească. Este într-un tot sugestivă și percepția pe care unul din marii monografiști, H. H. Stahl, o are cu privire la legătura directă între Seminarul lui Gusti și problematica tinerei generații, în rememorările sale orale:

„Imediat după război, Congresul studențesc, unde a luat parte activă Zelea-Codreanu, a fost la Cluj, în anii '20. Am fost prezent acolo. Și pe urmă s-a con-

tinuat. Pe urmă au fost tulburările acestea. Gusti a făcut o anchetă a vieții studentești și a hotărât să creeze acest centru de ajutorare, unde evident veneau foarte mulți studenți. Deci, era legătura cu seminarul de sociologie, gata făcut. Era în același imobil, în același loc” (Rostás, 2000, 20).

De altfel, Stahl ia cunoștință cu seminarul lui Gusti în acest moment în care deja „era un loc de adunare a tot ce avea mai bun la vremea aceea tineretului” (Rostás, 2000, 19). Printre membrii marcanți ai acestor tineri era Mircea Vulcănescu, deja menționat, care a fost, dintre „bătrânii monografiști”, primul colaborator apropiat al profesorului.

Ne permite însă acest moment al evoluției Școlii sociologice să afirmăm că a contribuit la formarea unui curent monografic în rândul tinerei generații, mai ales că inițiativa lui Gusti nu are legătură cu ceea ce a fost, mai târziu, denumit ca monografie? Consider că răspunsul este pozitiv din următoarele motive:

- fără să fie vorba despre monografie, este, totuși, prima manifestare a concepției sociologice a profesorului Gusti într-o chestiune socială arzătoare a timpului;
- este un „produs” clar identificabil (și revendicat ca atare) al Seminarului de sociologie al profesorului;
- această influență a profesorului se exercită într-un mod similar în care se va face simțită în campaniile monografice: la nivelul concepției formale a proiectului, a organizării și mobilizării tineretului, care se implică fără a-și însuși integral doctrina teoretică sociologică și etică a profesorului.

De altfel, patina „sociologică” a tinerilor de la seminarul lui Gusti se face resimțită și în ASCR și chiar ajunge să deranjeze atunci când, în debutul anilor '30, sub influența tot mai mare a lui Costin Deleanu, are loc o delimitare de prima generație a asociației. Într-o dare de seamă,

printre alte critici, Deleanu ironizează „filosofia și sociologia pe care o practicăm noi”, referindu-se la prima etapă din istoria ASCR (Buletinul ASCR, 1931), iar Vulcănescu, la care aluziile sunt destul de transparente, foarte afectat de această atitudine, ține să lămurească lucrurile printr-o analiză intitulată *Poziția spirituală a întâiului ASCR (1931)*. Deși Deleanu revendica o influență masivă (asumată de altfel și de Vulcănescu) a lui Nae Ionescu, la mijloc nu avem un conflict între tineri gustiști și tineri năiști, câtă vreme atât Vulcănescu, cât și Paul Sterian erau apropiați de ambii profesori, ci, mai degrabă, un conflict între generația mai „bătrână” a tinerei generații și noii veniți, care asumau atitudini ideologizate, puțin dispuse stilului „cărturăresc” al primilor.

Monografiștii: model pentru tineri

Următoarele indicii privitoare la conștiința unei identități „monografiste” a unor membri ai tinerei generații le găsim chiar în anii de efervescentă ai acesteia. La începutul anilor '30, tânăra generație caută tot mai intens forme de manifestare aparte în spațiul public, cercurile *Gruparea Intelectuală* și *Forum* anticipând experiența inedită și cunoscută a *Criterionului*. Criterion s-a vrut a fi un model de dezbateri în care să se regăsească toate orientările politice și culturale ale tinerei generații și chiar unul care să depășească opoziția tineri-bătrâni. În rândurile membrilor proeminenți ai acestor grupări îi regăsim pe Vulcănescu și Sterian, care deja participaseră la primele campanii monografice ale lui Gusti, primul fiind, de altfel, unul din liderii marcanți ai grupului de „adepti” ai lui Gusti.

Același Vulcănescu, ce are pasiunea disocierilor și clasificărilor orientărilor diferite ale tinerei generații, într-o celebră

conferință al cărei conținut a fost tipărit, ulterior, într-o broșură, *Tendențele tinerei generații în domeniul social și economic (1934)*, face trimitere la „tineretul românesc grupat în jurul școlii de sociologie, de sub conducerea dlui prof. Gusti”, care lucra „de aproape 10 ani la cunoașterea amănunțită a realității românești prin metoda minuțioasă și exactă a cercetărilor monografice” (Vulcănescu, 2005a, 697). În acest loc, Vulcănescu părăsește poziția de observator al tendințelor tinerei generații pentru a adopta postura de promotor al unei direcții pe care o consideră normativă: aceea de apropiere a tinerilor de sat, mai precis de „cultura satelor”, așadar nu pentru a îi educa pe țărani, ci pentru a învăța acea cultură tradițională². Același imperativ al întoarcerii la sat al tinerilor este reluat ca îndemn de Vulcănescu și în singurul său articol scris în publicațiile mișcării studențești extremiste: este vorba de articolul *Misiunea culturală a studențimei românești*, publicată în *Cuvântul Studențesc* (1935). Accentul ruralizant al lui Vulcănescu³ nu era foarte agreat de dreapta legionară a tinerei generații și nici de cea progresist-umanistă (e cunoscută polemica dintre Vulcănescu și Petru Comarnescu pe tema celor două Români); modul în care el se raportează la satul românesc, văzut ca o lume socială în sine, îl apropie destul de mult de H. H. Stahl.

O manifestare mai clară a identității curentului monografist se produce însă odată cu colaborarea lui Vulcănescu, Octavian Neamțu, Anton Golopenția, H. H. Stahl și, într-o primă fază, a grupului de monografiști care va forma, ulterior, dizidența legionară de la *Rânduiala*, la publicația *Dreapta. Foaie de cultură, informație și luptă*, legată tot de „Centrul Studențesc”, adică de mișcarea studențească radicală care, în mare parte, era dominată de legionari. Dungaciou o consideră „tribună a tinerilor gustineni” (Dungaciou, 2008, 73), dar ea nu poate fi considerată astfel decât într-o primă fază, ulterior ajungându-se la con-

cluzia că „nu reprezintă viziunea monografiștilor” (Rostás, 2011, 697). Însă în *Dreapta* își scrie Vulcănescu, de pildă, câteva din articolele sale cele mai reprezentative („În ceasul al unsprezecelea”, „Cele două Români” etc.). Cert este că tinerii monografiști erau în căutarea unei publicații care să le asigure posibilitatea de a interveni în dezbaterile publice de pe pozițiile unui curent comun, chiar dacă opțiunile individuale erau destul de diverse. Scrisorile lui Anton Golopenția constituie o mărturie bună pentru această căutare; Brutus Coste îi scria în octombrie 1934 astfel:

„Primul lucru de făcut ar fi scoaterea unei reviste. Dar Vulcănescu și-a dăruit toată disponibilitatea de entuziasm revistei *Criterion*, iar Bernea și Amzăr își scot revista *Rânduiala*. Rămâne *Dreapta*. Dar, așa cum apare ea acum, slujește vreunei cauze?” (Golopenția, 2004).

Anton Golopenția militează intens pe lângă ceilalți monografiști pentru o revistă proprie: „Oricare ar fi, noi cei 4-5 câți suntem mai legați, trebuie să facem ceva. (...) Aștept să văd ce se întâmplă cu *Dreapta*. Rămâne, iese un ziar al monografiei” (Golopenția, 2004, 403). Și, tot el, în octombrie 1934, îi scrie lui H. H. Stahl astfel:

„Trebuie scos un ziar pentru tineri, o altă *Dreaptă* (cu alt nume), care să-i cuprindă pe toți cei care ar scrie într-un *Gând și faptă*. Și trebuie ca acest ziar să iasă așa de bun cum n-a mai fost tipăritură românească (Golopenția, 1999, 321).

Golopenția se gândise, într-adevăr, la o revistă a monografiștilor care să aibă o audiență mai extinsă și accesibilă unui public mai larg, care să aibă numele *Anteu*. *Revistă lunară pentru înfățișarea și apărarea realității românești*. „Anteu”, gigantul mitologic care își păstra puterea doar dacă rămânea cu picioarele pe pământ, a fost pentru principalii monografiști o simbolizare a principiului metodologic al primatului realității sociale față de teorie în cer-

cetarea sociologică. Vulcănescu folosește și el mitul în acest sens (Diaconu, 2001, 106), iar H. H. Stahl îl reia inclusiv într-o scriere târzie, *Eseuri critice* (Stahl, 1983, 15). Ideea lui Golopenția este susținută, așadar, de cei doi monografiști, iar proiectul a mers până la identificarea, de către Mac Constantinescu, a unei vignete cu „moșul Anteu” (Golopenția, 2004, 311). Proiectul suferă o modificare în privința titlului, considerat de Vulcănescu prea „tăios” și schimbat în *Gând și faptă. Revistă lunară pentru înfățișarea și îndrumarea realității românești*, dar, în cele din urmă, nu se mai concretizează din lipsă de fonduri (Golopenția, 2010, 614).

De altfel, corespondența întreținută de Golopenția cu Brustus Coste, Petru Comarnescu, H. H. Stahl și alții constituie o „probă” în plus pentru a dovedi că exista conștiința unei diferențe importante între monografiști și celelalte orientări ale tinerei generații. Golopenția face distincția clară între „monografiști”, „eseiști” și „gardiști”. Doar primii ar fi fost capabili să propună un „îndreptar chibzuit” pentru „aducerea la românie a tineretului” (Golopenția, 2004, 17). „Eseiștii”, termen prin care erau catalogați în principal discipolii lui Nae Ionescu (Emil Cioran, Mircea Eliade, Constantin Noica, Mihail Sebastian) formau mai degrabă un fenomen literar, pasiv din punct de vedere social și suspectat a nu avea influență asupra maselor largi de tineri, iar „gardiștii” sau legionarii reprezentau alternativa problematică a unei „tehnică de conspirație și agitație politică” (Golopenția, 1999, 278).

Din seria evenimentelor care au dus la dizolvarea oricărei tentative de creare a unei practici de dezbatere și manifestare comună a tinerei generații trebuie menționat și unul care a implicat, într-un anume mod, pe gustiști. Este vorba despre atacurile înverșunate declanșate în cotidianul *Credința* de Zaharia Stancu, asistat de Sandu Tudor, împotriva profesorului Dimitrie Gusti și a monografiștilor apro-

piății acestuia. Atacul s-a extins și asupra *Criterionului* și a altor reprezentanți ai tinerei generații care nu aveau legătură directă cu Gusti, dar cei care au fost supuși calomniilor au fost mai ales „adeptii” profesorului (Stancu, 1934). Pentru cei implicați, scandalul a lăsat urme adânci, așa cum reiese din mărturiile epistolare și memorialistice lăuate de Petru Comarnescu (Comarnescu, 2003, 137-138), Mircea Vulcănescu fiind unul dintre cei mai afectați (e celebru incidentul violent pe care l-a avut cu Sandu Tudor). Șocul a fost puternic și, de obicei, incidentul este trecut în mod nejustificat la capitolul „anecdote” ale interbelicului, deși constituie una din cauzele importante ale destrămării coeziunii membrilor tinerei generații. Sandu Tudor era vechi amic cu Vulcănescu, încă de pe vremea ASCR-ului; cel din urmă este dezamăgit și de lipsa de reacție a celorlalți prieteni „năiști”, Eliade evitând să intervină public pentru a-i susține pe prietenii săi, Noica scriind în continuare pentru *Credința* în ciuda calomniilor aduse lui Gusti și monografiștilor. Vulcănescu scrie că din cauza acestui conflict l-a evitat, o vreme, pe Nae Ionescu, care păstrase relațiile cu Sandu Tudor (Vulcănescu, 2005a, 509-510).

Concluzii

Abordarea sociologică a tulburărilor studentești și acțiunea socială a ASCR-ului, impulsionată de Seminarul lui Gusti, conștiința unei apartenențe „monografice” a principalilor discipoli ai lui Gusti, precum și proiectul, realizat doar parțial, de a se manifesta public în această calitate pentru a reprezenta o voce alternativă în rândul tinerei generații, reprezintă indicii istorice care sunt suficiente, în opinia mea, pentru a răspunde pozitiv întrebării din titlu: da, a existat un curent monografic în cadrul tinerei generații. Acest „cadru” este destul de clar conturat: atât ancheta și reforma din

anii '20, cât și prezența publicistică de la *Dreapta* sunt manifestări ce se adresează tinerilor studenți atrași de mișcarea naționalistă studențească tot mai atrasă de legionarism. Totodată, constituirea acestui curent eșuează în a doua parte a deceniului 4, când planurile de a avea o revistă proprie de largă audiență nu se concretizează.

Deși gustiștii sunt mult mai bine structurați instituțional și metodologic decât alte orientări ale tineretului interbelic, există diferențe majore de formare intelectuală și concepție între principalii membri. Unii, ca Mircea Vulcănescu, fac parte și din alte grupări, cum ar fi „năștii” sau discipolii lui Nae Ionescu, sau au proiecte care depășesc ca amploare limitele unui curent anume (cum a fost cazul cu *Criterion*, simpozionul

și revista). Alții se rup de monografie, înființând propria revistă care va deveni adversar ideologic al profesorului Gusti: este cazul grupului legionar de la *Rânduiala*. În fine, însuși Gusti este un motiv pentru care monografiștii nu reușesc să se constituie într-o grupare care să aibă o prezență constantă în spațiul public: acesta va fi din ce în ce mai atras de activitatea echipelor culturale și, apoi, de Serviciul Social, pentru a mai încuraja proiectele independente ale discipolilor săi. Aparent paradoxal, momentul în care Gusti capătă ocazia de a mobiliza instituțional tineretul studențesc, cu scopul evident de a îl îndepărta de alternativa legionară, coincide cu eșecul constituirii unui curent monografist de sine stătător.

Note

- ¹ D. Gusti a fost profesor, timp de 10 ani (1910-1920) la Universitatea din Iași, îndeplinind inclusiv funcția de decan între 1918 și 1920. Tot proiectul gustist de cercetare sociologică a societății și de fundamentare a deciziilor de reformă/intervenție socială datează încă din această perioadă; de altfel, Asociația pentru Studiul și Reforma Socială în România este creată de Gusti la Iași, în 1918, alături de V. Madgearu, V. Pârvan și Traian Bratu, inițiativa stând la baza Institutului Social Român de la București (Momoc, 2012, 85); revista *Arhiva pentru Științe Sociale, Sociologie, Politică și Etică* este lansată tot la Iași. În mod similar, seminarul de la București este precedat de seminarul ținut de D. Gusti la Iași, ale cărui lucrări au fost publicate în 1915, cu titlul *Din lucrările Seminarului de sociologie și etică al Facultății de Litere și Filosofie din Iași*; printre autori, studentul – pe atunci – Petre Andrei.
- ² Trebuie menționat faptul că exemplificarea pozitivă a unui curent al tinerilor monografiști de către Vulcănescu în respectiva conferință este însoțită și de accentele critice pe care acesta le aduce ideii lui Gusti de a

trimite echipe de studenți pentru „culturalizarea” satelor. Dacă ideea de a trimite studenții la sat pentru cercetare era susținută de Vulcănescu, ideea folosirii studenților pentru „culturalizarea” țăranilor era respinsă din capul locului, deoarece ar fi dus la „zdruncinarea acestei culturi” (Vulcănescu, 2005a, 698).

- ³ În cadrul unor notițe nepublicate însumate sub titlul „Opiniile politice ale tinerei generații. 1933”, Vulcănescu se descrie drept „țăranist reacționar”. Ceilalți membri ai Școlii sociologice sunt identificați astfel: Anton Golopenția, Coste Brutus (la care se adaugă Constantin Noica) sunt „autohtoniști de dreapta”, Traian Herseni era „țăranist comunist”, V. Pogoneanu „democrat s.d.r.” (?), Ernest Bernea „maurrasian”, H. H. Stahl, „social-democrat țărănist”, Vlădescu-Răcoasa „social-democrat”, iar Octavian Neamțu „autohtonist naționalist”. *For the record*, Emil Cioran este încadrat, singular, la categoria „individualiști anarhiști”. (document din Arhiva Vulcănescu).

Bibliografie

- Boia, L. (2001) *Capcanele istoriei. Elita intelectuală românească între 1930 și 1950*. București: Humanitas.
- Bulmer, M. (1984) *The Chicago School of Sociology: Institutionalization, Diversity, and the Rise of Sociological Research*. Chicago: University of Chicago Press.
- Comarnescu, P. (2003) *Pagini de Jurnal*, vol. I (1923-1947). București: Noul Orfeu.
- Cresin, R. (1936) Anchetă sociologică asupra vieții studentești. *Arhiva pentru Știința și Reforma Socială*, 633-747.
- Deleanu, P. C. (1931) Noi: cuvântul unei generații aseceriste. *Buletinul ASCB*, VI, 1-3.
- Diaconu, M. (2001) *Mircea Vulcănescu. Profil spiritual*. București: Eminescu.
- Dungaci, D. (2008) *Portrete și controverse*. București: Tritonic.
- Golopenția, A. (1999) *Ceasul misiunilor reale*. București: Fundației Culturale Române.
- Golopenția, A. (2004) *Rapsodia epistolară*, vol. I. București: Albatros.
- Golopenția, A. (2010) *Rapsodia epistolară*, vol. II. București: Enciclopedică.
- Gusti, D. și colab. (2011) *Cornova 1931*. Chișinău: Quant.
- Heinen, A. (2006) *Legiunea Arhanghelului Mihail*. București: Humanitas.
- Ionescu, N. (1990) *Roza vânturilor*. București: Roza Vânturilor.
- Mezdrea, D. (2005) *Nae Ionescu. Biografia*, vol. IV. Brăila: Istros – Muzeul Brăilei.
- Momoc, A. (2012) *Capcanele politice ale sociologiei interbelice. Școala gustiană între carlism și legionarism*. București: Curtea Veche.
- Petreu, M. (2011) *De la Junimea la Noica. Studii de cultură românească*. Iași: Polirom.
- Seminarul de sociologie, etică și politică (1924) Program studentesc pentru organizarea vieții universitare. Lucrat, ca proiect, de seminarul de sociologie, etică și politică al Universității din București, în ședințele din aprilie, maiu, iunie 1923, sub conducerea prof. D. Gusti. *Arhiva Pentru Știință și Reformă Socială*, V, 1-2, 174-177.
- Rostás, Z. (2000) *Monografia ca utopie. Interviuri cu H. H. Stahl (1985-1987)*. București: Paideia.
- Rostás, Z. (2005) *Atelierul Gustian*. București: Tritonic.
- Rostás, Z. (2011) Octavian Neamțu, sau valoarea devotamentului, în D. Gusti și colab., *Cornova 1931*, Chișinău: Quant.
- Stahl, H. H. (1983) *Eseuri critice. Despre cultura populară românească*. București: Minerva.
- Stancu, Z. (1934) Sociologul Sonny Boy. *Credința*, 273, 3, 28 octombrie.
- Vulcănescu, M. (2004) *Bunul Dumnezeu cotidian. Studii despre religie*. București: Humanitas.
- Vulcănescu, M. (2005a) *Opere I. Dimensiunea românească a existenței*. București: Univers Enciclopedic.
- Vulcănescu, M. (2005b) *Opere II. Chipuri spirituale. Prolegomene sociologice*. București: Univers Enciclopedic.

Primit la redacție: Iunie, 2012